

Nācis klajā somu vēsturnieka Jouko Talonena pētījums par LELB Teoloģiskā institūta vēsturi

2016 gada 13. jūlijā / Autors: Juris Uljāis

Kategorija: Raksti

Lutera Akadēmijā 13. jūnijā notika vēsturisks pasākums, kas cieši saistīts ar vienu no galvenajiem LELB uzdevumiem, proti, izglītēt un sagatavot labus mācītājus luteriskajām draudzēm. Klātesošajiem bija iespēja ielūkoties Jouko Talonena, Helsinku universitātes Teoloģijas fakultātes profesora, kārtējā pētījumā "Cīņa par luterāņu mācītāju izglītību: LELB Teoloģiskā institūta vēsture (1923–1937)". Savā priekšlasījumā grāmatas autors runāja par trim izglītības iestādēm, kurās 20.–30. gados bija iespējams studēt teoloģiju un kļūt par mācītāju, proti, par Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāti, LELB Teoloģisko institūtu un Herdera institūtu.

Savukārt mācītājs Aleksandrs Bite klātesošos iepazīstināja ar latviešu centieniem 20. gadsimta sākumā pēc savas nacionālās baznīcas un to, kā šie centieni atspoguļojās tā laika avīzēs.

Jouko Talonena pētījums ir publicēts, pateicoties ne tikai Luterisma mantojuma fondam un archibīskapa Arnolda Lūša fondam, bet arī mūsu luteriskajai baznīcai. Tāpēc bijām iepriecināti arī par LELB bīskapu Jāņa Vanaga, Pāvila Brūvera un Hansa Jensonu klātbūtni, kuri ar ļoti atzinīgiem vārdiem izteica savu gandarījumu par grāmatu, kas mums visiem palīdzēs labāk saprast savas saknes un vēsturi.

Pēc oficiālās daļas sekoja apsveikumi visiem tiem, kuri bija piedalījušies un atbalstījuši grāmatas tapšanu. Noslēgumā pie kafijas galda varējām kopīgi priecāties par mūsu baznīcas drauga Jouko Talonena ieguldīto darbu LELB teoloģiskās izglītības pētniecībā.

Jūs jau atkārtoti pievēršaties Latvijas luteriskās baznīcas vēstures pētīšanai. Kas notur jūsu interesi pētīt dažādus mūsu baznīcas vēstures posmus un notikumus?

Mana interese par LELB vēsturi radās jau 1984. gadā, padomju laikos. Somijas Mācītāju apvienības delegācija bija noorganizējusi braucienu uz padomju Igauniju un Latviju, lai dotu iespēju saviem biedriem iepazīties ar baznīcas dzīvi Baltijā. Mūsu viesošanās Rīgā bija pavisam īsa – tikai viena nedēļas nogale, 12.–14. maijs. Sestdienas vakarā viesojāmies Vecās Sv. Gertrūdes baznīcā, kur toreizējais arhibīskaps Jānis Matulis mums pastāstīja par LELB situāciju. Nākamajā dienā sastapos ar kādu latviešu jauniešu, Ēriku Jēkabsonu. Mana interese par Latviju, par LELB un tās vēsturi sākās šī brauciena laikā. Vēlāk, 1991.–1992. mācību gadā, studēju latviešu valodu mūsu universitātē Helsinkos.

Tagad esat pievērsies Latvijas luteriskās teoloģijas vēsturei. Ar ko tā atšķiras, piemēram, no Somijas teoloģijas vēstures?

Gan Somija, gan Latvija līdz Pirmā pasaules kara beigām bija Krievijas impērijas sastāvā. Situācija Somijā bija citāda, tai bija lielāka neatkarība. Arī Evaņģēliski luteriskās baznīcas

status Somijā bija atšķirīgs. Mēs nebijām zem Krievijas Eviņģēliski luteriskās baznīcas un tās konsistoriālās pārvaldes. Tāpat arī mūsu teologi studēja mūsu pašu universitātē. Latvieši studēja Tartu jeb Tērbatas universitātes Teoloģijas fakultātē, kurā, salīdzinot ar Somiju, bija kaut savādāka teoloģiskā atmosfēra, ko tieši ietekmēja vācieši.

Arī starpkaru periodā (1918–1940) teoloģiskais klimats atšķīrās. Latvijā, salīdzinot ar Somiju, bija skaidri redzama lielāka liberālās teoloģijas ietekme. Diezgan liela bija arī Vācijas ietekme – gan ar Herdera institūta starpniecību, gan arī kopumā. Tā sauktā Latvijas nacionālā teoloģija tika izveidota pirmās neatkarības gados. Domāju, ka 20.–30. gados Somijā lielu iespaidu uz teoloģisko mentalitāti atstāja lielās atmodas kustības. Mums bija Piētiskā tautas baznīca, kurai bija liela ietekme visā sabiedrībā. Latvijas luteriskajā baznīcā tādas nebija.

Kas tolaik, kad LELB dibināja Teoloģisko institūtu, neapmierināja baznīcas vadību LU Teoloģijas fakultātes darbībā?

Varam jo īpaši pieminēt nesaskaņas starp Vācijā sākto liberālo teoloģiju un konfesionāli konservatīvo teoloģiju, kuras saknes bija Tartu. Svarīgs faktors bija arī Praktiskās teoloģijas katedras neesamība. Tartu izglīto "vecās" paaudzes mācītāju mentalitāte atšķīrās no nacionāli domājošajiem jaunajiem teologiem, kas kopš 1920. gada bija izglītojušies Rīgā.

Kā jūs kā Latvijas teoloģijas pētnieks varētu izskaidrot faktu, ka 90. gados vēsture atkārtojās?

Ja salīdzinu situāciju 20. un 90. gados, varu saskatīt dažas līdzības. Latvijas Universitātē Teoloģijas fakultāte tika nodibināta 1920. gadā. Pēc komunistu perioda fakultāte atkal tika atvērta 1990. gadā. 1923. gadā tika dibināts LELB Teoloģiskais institūts. 1997. gadā studentiem durvis vēra Lutera Akadēmija, jo LU Teoloģijas fakultāte nesagatavoja luteriskus mācītājus luteriskajām draudzēm Latvijā. Kaut kādā ziņā cīņa par garīdznieku izglītības virzienu bija līdzīga un aktuāla gan 20., gan 90. gados.

Kā jūs kā pētnieks "no malas" raugāties uz pašreizējām karstajām diskusijām par LELB Satversmes 133. panta redakcijas iespējamo maiņu? Vai tā ir nevēlēšanās rēķināties ar lielākās daļas pasaules luterāņu baznīcu virzību vai likumsakarīgs savas teoloģijas turpinājums?

Jaunās Derības pasaulē un senbaznīcā mēs vienlaikus varam redzēt divus faktus: vīriešiem un sievietēm baznīcas dzīvē ir vienlīdzīgas tiesības un atšķirīgi uzdevumi, atšķirīgi amati. Arī Radišanā Dievs izveidoja vīrieti un sievieti ar dažām atšķirībām. Tradicionālais un bibliskais uzskats par baznīcas amatu (ordinēti kalpotāji ir vīrieši) līdz pat 20. gadsimtam bija normāla kristīga prakse. Lielākajā kristīgās pasaules daļā (īpaši pareizticīgajās un Romas katoļu baznīcās) joprojām redzams šāds modelis. Arī daudzi luterāņi pieņem šādu domāšanas veidu.

Šis jautājums pilnībā ir LELB iekšējā lieta. To nedrīkstētu noteikt nedz Pasaules luterāņu federācija vai Ziemeļelbas Baznīca, nedz arī Luteriskās Baznīcas Misūri sinode. Ja mēs, luterāņi no citām baznīcām, necienām LELB neatkarību, tad ir problēma.